

MEVLANA I MIR. RAT I MIR U DJELIMA MEVLANE DŽELALUDDINA RUMIJA, Elvir Musić, Mevlana University – Mevlana Research Center, Konya 2015.

Poznata je činjenica da sva Rumijeva djela nose snažnu poruku, a njegova poezija ne niže samo pjesničke slike već raznolike poruke uključujući i socijalne poruke. Mevlana Rumi se u proteklim stoljećima zasigurno istakao kao jedan od nekoliko najangažiranijih perzijskih pjesnika. Upravo je to dokazano i ovom studijom dr. Elvira Musića. To je, sigurno istaživački rezultat ove monografije koja je ujedno nadahnut interpretativni ogled. Dr. Musić na originalan i inspirativan način promišlja Rumijev doprinos afirmaciji interkulturalizma u danas aktualnoj globalnoj orijentaciji etnocentrizma, ksenofobije i neprijateljstva drugom i drugačijem, kada se multikulture, multikonfesionalne i multijezične zajednice raspadaju uz velike sukobe, nemire i ratove.

Mevlana Dželaluddin Rumi i njegovo djelo svojom popularnošću i na Istoku i na Zapadu već stoljećima plijene pažnju. U recepciji njegove poezije rijetko su postojale sjenke šuma. Čitanje njegove *Mesneviye* nije ostavljalo ravnodušnim društvenu zajednicu i nije izazivalo tajac u vladajućim strukturama i društvenoj klimi. To je naprosto zato što je Rumi pjesnik specifičnog senzibiliteta i otvorenosti prema drugom i drugačijem, ne iskazujući bilo kakvu ideološku netoleranciju. Mevlana Rumi brojnim eksplicitnim i implicitnim iskazima poučava čovjeka da traga za alhemijom ili najdubljom spoznajom koja oslobađa božanski element zarobljen u materiji i materijalnom; poučava ga da teži ka preobražavanju vlastite unutarnje supstance tako što će je uglačati i osloboditi svih sjenki i nečistoća, te takvoj čistoj duši omogućiti slobodu, a u pojavnom svijetu priliku za suživot, spokoj i mir u ovom univerzumu.

U knjizi *Mevlana i mir* autor dr. Elvir Musić, predavač na Univerzitetu Mevlana u Konyi, istraživačkim se metodama, kao što se vidi iz naslova, fokusira na etičku i društvenu kategoriju mira kroz književno-filozofski opus multiperspektivne kompleksnosti klasičnog autora Mevlana Dželaluddina Rumiya (1207-1273), što predstavlja jedinstven autorski poduhvat u svijetu kako to naglašava prof. Şadi Aydın u Uvodu. Knjiga obuhvata četiri veća poglavlja na 248 stranica.

U *Predgovoru (13-15)* autor Elvir Musić pojašnjava da se ovakvom štivu mora pristupiti kao simboličkom polju mira, u kojem Mevlana Rumi svakom čovjeku neposredno prisno i povjerljivo, ali i simbolično kazuje o Božanskom amanetu mira i njegovim blagodatima. Knjiga se kroz analizu *Mesneviye*, ali i drugih njegovih djela (*Veliki Divan, Fihi ma Fihi*), poznatog i poštovanog i

na Istoku i na Zapadu, bavi kategorijom mira kao osnovnim i prevashodnim zadatkom pojedinca i svake društvene zajednice.

Prvo poglavlje: Mevlanino iskustvo rata i mira (17-58) je široko koncipirano poglavlje, u kojem autor Musić kontekstualizira Rumijeva nastojanja i angažiranost u duhu mirovnjaštva i pacifizma. Tu nam autor s obiljem povijesnih informacija i fragmenata pruža uvid u povijesni kontekst unutar kojeg su iznesena Rumijeva iskustva rata i mira kroz emigraciju iz Belha, grada rođenja i djetinjstva koji se nalazio na drevnom Putu svile, u današnjem Afganistanu. Njegovo je djetinjstvo obilježeno sukobima religijske prirode (između svjetovne vlasti Harezmišaha i kubravijskog bratstva), sukobima oko trona, invazijom destruktivnih Mongola koji su za šest godina osvojili teritorij od Koreje, Kine i Sibira, preko Irana do Krima i Jadrana. Neposredni povod mongolske invazije na zapad bila je nezajažljivost Harezmišaha, što je generiralo ne samo osvajanjem Horasana već i, dalje na zapad, teritorija pod vlašću abasidskih halifa. Autor je zabilježenim povijesnim činjenicama opisao djetinjstvo i mladost Dželaluddina Rumija u kontekstu ratnih previranja i preživljavanja u turbulencijama krstaških ratova, mongolske invazije i seldžučkih pohoda, što je ostavilo duboki trag na njegovu ličnost. Dalje, iznesene su i druge činjenice u vezi sa putovanjem Rumija i njegove porodice u krajeve zapadnije od rodnog Belha; njegov put egzoterijskog i ezoterijskog obrazovanja (školovanje, susret s duhovnim učiteljima). U tom smislu su kao *locusi* markirani Belh – središte srednjeazijskog budizma, Malatya, Akşehir i Karaman – gradovi multietničnosti, te Konya, grad hrišćanske i islamske tradicije, kao primjeri suživota i tolerancije. *Mevlana je imao priliku direktno osjetiti snagu vjerovanja u sljedbenicima svake od spomenutih religija. Iako neki od njih nisu štivali samo Jednog Boga poput zoroastrijanaca i budista, u snazi njihovog vjerovanja i iskrenog doživljaja svijeta je prepoznavao istinsku česticu božanske svjetlosti; prepoznatljivu po težnji za ujedinjavanjem u dobru.* (str. 48)

Drugo poglavlje: Mevlanin čovjek (59-138) je centar svega, početak i kraj, unutar kojega se nalazi sve što se nalazi i izvan njega, jer je on mikrokosmos kao ogledalo svega stvorenoga, odnosno svega onoga što se nalazi u makrokosmosu, a čija je sudbina, neumitno markirana vanjskim, kao i unutarnjim faktorima koji bitno određuju čovjeka kao društvenu jedinku. Posebno su istaknute bolesti duše (samoprecjenjivanje, neznanje, strasti, samopotcjenjivanje), koje je Rumi precizno dijagnosticirao kao destruktivne komponente, kao i samospoznaju – konstruktivnu komponentu – koja snaži emocionalne potencijale ljubavi, čovjekoljublja i miroljubivosti, o čemu veli:

*Dragulj je čovjek, a nebesa mu prostranstvo
sve je sporedno i sjenka, a ti si namjera.*

Treće poglavlje: Nivoi mira u Mevlaninim djelima (139-192) su središnji segment istraživanja i u njemu se autor bavi razinama mira u Rumijevoj filozofiji koga on, na osnovu analize stihova, razlučuje na unutarnji i vanjski mir. Harmonizacijom suprotstavljenih sila unutar čovjeka, uspostavlja se unutarnji mir koji tada omogućava mir na relaciji čovjek-čovjek i čovjek-priroda. Zle sile unutar čovjeka – pohlepa, neznanje i neobrazovanost – generiraju najrazličitije zloupotrebe, nerede, sukobe i ratove u svijetu. Rumi kroz mnogobrojne stihove *Mesneviye* poručuje da pojam mira označava stanje razumijevanja u međuljudskim odnosima, saglasnosti i dogovora među osobama koje potječu iz različitih civilizacijskih, kulturoloških i interesnih sfera, te kao takve zastupaju i različite poglede na svijet – o čemu kaže:

*Isto tako posmatraj sva stanja svog svijeta
udaranje i privlačnost, mir i rat u izmjenama.*

Četvrto poglavlje: Religija i mir (192-242) u kojem dr. Musić, na način primjeren vremenu u kome živimo, analizirajući Rumijeve stihove rezimira duhovnu dimenziju čovjeka – religiju kao zajedničko potjecište i pokretačku energiju za jačanje mira, u kojoj nema mjesta mržnji, netrpeljivosti i ksenofobičnosti, niti mjesta za svjesnu ni nesvjesnu zloupotrebu. Rumi nas kao glasonoša mira poučava da je u Kreaciji različitosti puno više onoga što spaja, a ne razdvaja ljude:

*Ovaj svijet i Onaj svijet su jedan dragulj blistavi,
u istini nema mjesta nevjeri, vjeri ideologiji.
Pošto zapovijedi Bog da mir je bolji,
okani se avanture, o jedinstveni.*

Rumi šalje poruku svim onim koji zagovaraju i generiraju rat da Bog nikada neće dozvoliti da rat postane osnovno i nepromjenjivo stanje na Ovom svijetu:

*Zauzme li faraon svijeta Istok i Zapad,
od Boga će biti srušeno prijestolje rata.*

Iscrpna analiza dr. Musića potvrdila nam je da Rumjeva poezija nije poezija nerazumljivih asocijacija daleko od života i njegovih strujanja. To je specifična poetika koja komunicira sa čitateljima i podstiče procese samoaktualizacije, što je ključni pojam i savremene humanističke psihologije Abrahama Maslova.

Mevlana Rumi svakom svojom porukom podstiče pojedinca da se preispituje i da nauči da sluša i djeluje po nalogu unutarnjeg glasa srca u kojem je pritažena snaga božanske energije. Njeni signali kad oslabe stvaraju negativni naboj koji generira emocije, a one narušavaju red i u unutarnjem i izvanjskom svijetu. Oni ljudi koji podignu svoju svijest na višu razinu harmonizirajući svoje unutarnje emocije kao svoju meta-potrebu, postižu samoaktualizaciju nadilazeći tako bazične instinktivne i biološke potrebe. Tako aktivirana viša

razina svijesti podstiče ljude na djelotvornu socijalnu angažiranost, uvijek birajući progres, posvećenost i ustrajavanje bez obzira na poteškoće.

Dokaz vitalnosti tog pobudnog impulsa *Mesnevice* u procesu samoaktualizacije jeste činjenica da je na našim prostorima još u 16. stoljeću utemeljena katedra *Mesnevice*, na kojoj su tumačeni njeni stihovi, koji su imali za cilj podsticati unutarnji razvoj ličnosti kako bi vlastite potencijale angažirali u svojoj društvenoj sredini. To ujedno objašnjava i prisutnost perzijskog jezika na kulturnoj sceni ovih prostora. Prvu katedru je utemeljio Derviš-paša Bajezidagić, državnik, vojnik i pjesnik, a potom, u kasnijim stoljećima, u kontinuitetu, u brojnim gradovima su djelovali kružoci na kojima su, zasigurno, osim Rumijeve *Mesnevice* i njegova druga djela bila tumačena, što je ovisilo o obrazovanosti mesnevihiâ.

Ustvrđićemo kao zaključak da je mir kao etička i društvena kategorija, koju je Rumi promovisao kao filozof, sufija i pjesnik još u 13. stoljeću, u zapadnoj misli dobila svoj legitimitet tek u prosvjetiteljstvu sa Kantovim čuvenim kraćim ogledom, poznatim kao *Vječni mir*. Mevlana Rumi tvrdi da je, kako je to dr. Musić u svojoj vrlo originalnoj i inspirativnoj analizi naveo, uspostava mira moguća i ostvariva putem obrazovanja i edukacije ljudi kako bi spoznali svoje istinske težnje, stvari nazvali pravim imenom i razumjeli se oko toga da im je svima u interesu da shvate da, ustvari, žele jedno te isto; ono čime će se svi okoristiti, a to je mir i užitak u pozitivnim međusobnim odnosima. Jer, mir je anđeoskog karaktera, a rat je djelo zlih sila. Čovjek u sebi treba pronaći, otkriti i spoznati ono što je dobro, te ga kroz suptilne procese obrazovanja i samoaktualizacije razvijati do odgovarajućih granica – kako to lijepo Dželaluddin Mevlana Rumi veli:

Rat biva djelo diva (zla), a mir djelo anđelovo, mir treba izabrati da duša dosegne užitak. Duše čiste ako mir poveže jednu s drugom, kapi čim se združe, duboka rijeka postaju, o mladiću!

Sabaheta Gačanin